

„Nem súlyed az emberiség!”...

**Album amicorum
Szörényi László LX. születésnapjára**

Főszerkesztő: JANKOVICS József
Felelős szerkesztő: CSÁSZTVAY Tünde
Szerkesztők: CSÖRSZ Rumen István
SZABÓ G. Zoltán

Nyitólap: www.iti.mta.hu/szorenyi60.html

MTA Irodalomtudományi Intézet
Budapest, 2007

ALEXA KÁROLY

Hó, prэшáz, telihold

A Hosszúlépés költőjének, atyámfjának.

(A. K.)

Aki ballagott már föl a hegybe a kékülő havon vagy legalábbis látott már a csúszós dűlőutaknak, ösvényeknek, kanyargó szurdikoknak nekirugaszkodó nehézkes férfiakat, ilyenkor karácsony előtt, karácsony és újév között, majd befele a farsangos napoknak, az tudja, mit is jelent a hóban gunnyasztó prэшáz teliholdban. Tudják ezt még az asszonyok is, soha ilyen türelmesek, engedékenyek, s nem azért, mert egy-egy üvegnyi az édesebb-jéből (olykor, olyik még az őszön mézzel *preparálgatva*) nekik is jut a konyhaasztal sarkára („Mit gondolsz, iszom én?”, de azért, ha átsiet valamiért, s ott ragad estig a szomszédasszony, azért elfogy), hanem mert tudják, hogy most van az ideje igazán a bornak. Az egész évi munka, kapálás, kötözés, a permetezés, a permetre rögtön jön a zápor meg a káromkodás, felhőket vizsgáló aggodalom, az oly gyakran rossz döntések után (mikor is szüreteljünk? merjem még tartani ebben a ködös, nyirkos időben? mennyire cukrozzam föl? keverjem-e a morgósabb rizlinget a többi közé? hogyan kénezzek? mennyi levegő férhet hozzá a musthoz? kockáztassam-e a vörösboros hordókat a gyöngébb fehérnek, merthogy az idén annyi lett, de azért kevesebb, mint augusztusban ígérkezett?), mindezek után úgy van most ideje a bornak, hogy amikor lefejtődik, fogyni is kezd. S ennek *figyelemmel kísérése* – férfidolog. A végső munka, a „szerpapi” feladatok elvégzése a tavaszi-nyári teremtdés, az őszi pusztulás és rothadás után a természetes feltámadás közelében. Most változtatja „színét” a természet egyik csodája: a szőlőből bor lesz, nem véletlenül intézkedett úgy utolsó vacsoráján az, *akinek* a születését mostanában ünnepeljük, hogy a testből így legyen test. Ugyanaz, csak más szín alatt. Az isteni valóság és a természeti jelkép legyen egyazonos. Mindig is az volt, de erről az embernek folyamatosan tudnia kell, évről-évre újra megbizonyosodnia. *Évről évre* meg kell győződnie, amíg a boros halotti toron el nem búcsúznak tőle is. A hegynek ballagó férfiakat mindez nem foglalkoztatja, olyan *nyilvánvaló*. Az ateistáknak – ha nem egészen (a gyilkolásig, azaz a tudatos önpusztításig) elvetemültek – a bort kell tanulmányozniuk (Hamvas Béla is megerősít ebben), mert a csodának nem lehet ellenállni. A prэшáz a férfiak tere és világa, nincs olyan makacs, házsártos, a levegőre is féltékeny asszony, aki ezt ne tudná. Nin-

csenek persze a nők innen eltiltva. Csak ilyenkor *nem jönnek*. Nyáron ott hajladoznak ők is a barázdában, metszenek, fattyaznak, kapálnak, leguggolnak a férjük, fiaik meg a barátok közé szalonnát pirítani, a szüretkor serények, kedvesek, sütik a süteményt, a kalácsot, a fasírtot előző nap, fintorogva bele-belekóstolnak a mustba, meg még a murciba is, kiszedik a hagymát a szőlők közül, s ők kezdenek dalolni, kuncognak a malackodó mondásokon. De télen nincs helyük itt. S ez megint nem a férfias önzés dolga, csak a természetes munkamegosztásé, senki nem gondol kirekesztésre. (Ezt a szót nem is ismerik, noha mindenki nézi a tévét, s tudja, mivel, kikkel kell együtt élnie.) Meg aztán az asszonyok akkor is itt vannak, amikor otthon maradnak. Rájuk kacsingat a szó, ahogy a régente itt a hegyen kóborló nőszemélyekre téved, a gazda huncutul föltolja a sapkáját, s vígan kotorászik nyelvével egy-két megmaradt foga között, akik bizony egy-két pohár borért oda-odakönyököltek a nagyhordóra. Itt vannak az asszonyok, a Vicák, a Líviák, a Katusok, a Józsikkal, a Lajosokkal, a Károlyokkal együtt, hiszen ők csomagolták a frissen füstölt sonkát, a disznósajtot, a hétvégire kicsit megszikkadt kenyeret, meg a hagymát. Ők szülték azokat a fiúkat, akik mind ügyesebben forgolódnak a prés meg a hordók között. S ők azok, akik miatt nem nagyon lehet *túlzásba esni*. De hát mi is a túlzás? Az ember miközben végigkóstolja a hordókat (nem először, de hát a férfi felejt, meg ki tudja, *mit művelt magával a bor* az elmúlt napokban?), ez kötelező és helyénvaló, hogy aztán az igazán fogyasztandó mellett dönteni lehessen ma este, szóval ezenközben felmerül, hogy helyénvaló volt-e megállni a hegy alatt a kocsmában. Talán nem volt az, talán stílustalanság is volt, *mégis* szükségszerű. Amíg az ember kiér a faluból a hegyig (ez is inkább szó, mint valódi földrajzi egység, jóllehet itt tartott pihenőt Béla király a tatárok elől menekülve), hosszú az út, s ott a lábban világít a kocsmá, sustorog a fekete-fehér tévé, a nép meg beszélget a füstben. Egy kocsmá mellett nem lehet csak úgy elmenni. *Miért is ne* térnénk be? De mire, ez a kérdés. Az itteni bor nem igazán érdemli meg ezt a nevet. Sört kell tehát inni, ami hideg dolog ilyenkor, tegyük alá egy felest. Aztán egyike visszahívja a másikat, merthogy a férfi az férfi. Ki is szállingózik persze ez a kevéske szesz, amíg baktatva, csúszkálva, viccelődve, szuszogva a présházig nem érünk, hogy aztán újraélesszék a kedvesen hűvös borok. Igen, majdnem minden bor átfejtve, feltöltve várja az újabb fejtést, ha megél addig. A legutóbb szüretelt még derítetlen, színe és állaga miatt nem lenne érdemes borversenyre vinni, de éppen ezért még ott van benne az a *gyümölcsös* íz és illat, ami az őszre emlékszik és emlékeztet. Kikasztva a viharlámpa a présház ajtaja elé, hátha erre tévedne valaki, meg ha az embernek ki kell mennie, visszatérőben megtalálja a kilincset. Mert bármily kellemes is a présház, ki kell menni, többször és több okból. Először is gallyért. Mert fűteni kell. Egyrészt, hogy meg ne fagyjon az ember, másrészt hidegen még a fehér bor sem adja oda egészen magát. Ágakat kapirgálni, törögetni, abból a halomból, amely a tavaszi metszésből meg az őszi dióverésből összehalmozódott, ez a *vendég* dolga. Mert a téli présház éppoly kevésbé nélkülözheti a vendéget, mint a gazdát. A téli présház a vendégért van, bár ki merné állítani, hogy a fejtés, kóstolgatás, rendezgetés, feltöltés önmagában nem elvégezhető dolog. Elvégezhető, sőt

el is kell végezni, csak éppen mi végre. Ha nincs kivel megosztani a titkokat, amik ott lappanganak a pohár mélyén. A vendég, miként a gazda, már ebéd után várni kezdi az estét, ami szerencsére a télen már négy-öt óra körül megérkezik. Bakancs, bicska, sapka, meg mindig kell vinni valami más is. Petróleumot, egy-két üveg ásványvizet, régi újságpapírt a begyűjtáshoz, zsebnyi diót. A vendég – aki a tűzrakáshoz készül – *kedves, szolgálatkész* lény. Nem azért tüsténkedik, mert ez érdekében áll (ki állíthatja, hogy nem?), hanem mert nem tehet mást, és nem lehet másmilyen, mint kedves és szolgálatkész. Hogy állna ott zsebre tett kézzel, míg szegény gazda a hébérrel szuszmorog a hordók fölött? A kis vaskályha előtt térdeplő vendég tehát meglepődve tekint fel a mordulásra, ott áll a gazda fölötte, egyik kezének mutatóujja férfias fegyelemmel túri a bor hidegét a lopó végén, a másik markában ott a két decis pohár. S innen minden további elfelejtethetlen, olyannyira jelenvaló és igaz, ám, alig-alig, legfeljebb csak részleteiben, felidézhető. Az emberek ülnek és beszélgetnek és isznak. Nem hangoskodnak, a beszélgetésnek nincs se célja, se oka, csak éppen annyira, mint magának az emberi létezésnek, általában. Van, nem beszél, *csak tud* arról, hogy oka és célja van mindennek. Ami nem éppen kevés, és ami csak közösen viselhető és gondolható el. Néha föl kell tápázkodni, s kimenni a ház elé, fáért meg egyébért is. *Áll az ember a hegyen*, bámul föl a teliholdra, aztán le a szőlőkre, éles fekete vonalak a venyigék, karók, a kék havon, Brueghel tudta, mit fest, csak itt nincsenek vadászok, meg kopók, a nyúl ráérősen szökdécselt még napszállta előtt, itt a nyoma, itt a rókáé is, meg a varjaké, néhol bizony némi vérnyom, szőr- és tollcsomók, a merengés dús nyári fürtöket köt a száraz vesszőkre, a hold és a szőlő között elrévedezel a távolba, fénypontok, távol az országút, mintha autók fényei vagy csak a szemed káprázik, a *csillagok* mintha távolodnának, majd közelednek, de vakítanak még a lehelet ködpamacsain át is, némaság, pedig vannak itt mások, majd útba ejtjük őket hazafelé, meg ne sértődjenek az Ernők, a Zolik, a Benők, a Csabák. Mert esedékes indulni, a tűz leszakadt, az utolsó poharak már ízt nem adnak. Ballagunk el a kocsmá előtt, ha nyitva volna se mennénk be (mondjuk most), csöndesen, szemünk a lábunk előtt a csillogó havon, s ha gondolkodni már nem is könnyű igazán, érezzük, hogy *valaminek a részesei vagyunk*, szerencsések, megajándékozottak, lelkünk egyszerre itt is, meg a távolban, itt lent, meg ott fönt, holnap is lesz nap, meg este, de töményet soha többet nem iszunk, hacsak úgy nem hozza a sors.